

NL

NL

NL

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

Brussel, 4.12.2008
COM(2008) 812 definitief

2008/0229 (COD)

Voorstel voor een

RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

**inzake fase II-benzinedamperugwinning tijdens het bijtanken van personenauto's in
benzinstations**

{SEC(2008) 2937}

{SEC(2008) 2938}

(door de Commissie ingediend)

TOELICHTING

1. ACHTERGROND VAN HET VOORSTEL

1.1. Algemene context

Dit wetgevingsvoorstel is erop gericht om benzinedamp die tijdens het bijtanken van personenauto's in de atmosfeer wordt uitgestoten, terug te winnen (de zogeheten "fase II-benzinedampt terugwinning" – "Stage II Petrol Vapour Recovery", hierna "PVR" genoemd). De uitstoot van vluchtige organische stoffen die in benzine zitten, draagt bij tot plaatselijke en regionale luchtkwaliteitsproblemen (benzeen en ozon); voor die stoffen bestaan communautaire luchtkwaliteitsnormen en -doelstellingen. Ozon in de onderste luchtlagen is een verontreinigende stof die nationale grenzen overschrijdt en die ook het op twee na belangrijkste broeikasgas is. Benzeen is een bekend carcinogeen voor de mens.

Het voorstel is opgesteld naar aanleiding van verbintenissen die het College is aangegaan in:

- de Thematische strategie inzake luchtverontreiniging¹;
- het voorstel van de Commissie om Richtlijn 98/70/EG betreffende de kwaliteit van benzine en van dieselbrandstof² te wijzigen, dat tot doel heeft de inzet van meer biobrandstoffen en bio-ethanol te vergemakkelijken, met name door de eisen op het gebied van dampspanning voor benzine te versoepelen. De Commissie heeft erkend dat dit zou kunnen leiden tot meer emissies van vluchtige organische stoffen en heeft aangegeven dat de invoering van fase II-PVR zou worden voorgesteld ter compensatie van de toegenomen emissies.
- een verklaring die bij een nieuwe richtlijn betreffende de luchtkwaliteit³ is gevoegd, waarin de Commissie het belang van de aanpak van luchtvervuiling bij de bron heeft erkend om de luchtkwaliteitsdoelstellingen te halen, en waarin verschillende nieuwe communautaire bronspecifieke maatregelen, met inbegrip van fase II-PVR, zijn voorgesteld.

1.2. Bestaande bepalingen op het door het voorstel bestreken gebied

De bedoeling van Richtlijn 94/63/EG is om benzinedamp die normaal gesproken wordt uitgestoten in de atmosfeer bij de opslag van benzine in opslagplaatsen en het vervoer tussen die plaatsen en tankstations, terug te winnen (de zogenaamde "fase I-benzinedampt terugwinning"). De benzinedamp die wordt uitgestoten wanneer benzine wordt geleverd aan een tankstation, wordt teruggevoerd naar de tankwagen of de mobiele tank en vandaar naar de terminal, vanwaar het opnieuw kan worden gedistribueerd.

¹ Punt 4.2.1.2 op bladzijde 9 van COM(2005) 446 van 21 september 2005.

² Deel 3, punt 4 op blz. 7 en 8 van COM(2007) 18 van 31 januari 2007.

³ Richtlijn 2008/50/EG betreffende de luchtkwaliteit en schonere lucht voor Europa, PB L 152 van 11.6.2008, blz. 1 - 43.

1.3. Samenhang met andere beleidsgebieden en doelstellingen van de EU

Het voorstel hangt samen met het communautaire beleid op het gebied van luchtkwaliteit en het streven naar vooruitgang om luchtkwaliteitsniveaus te bereiken die geen significante gevolgen hebben voor de gezondheid en het milieu, zoals aangegeven in het zesde milieuactieprogramma van de Gemeenschap. Het voorstel stemt ook overeen met de drie pijlers van de Lissabonstrategie, aangezien hierdoor de vraag naar en de ontwikkeling van fase II-damptेरugwinningstechnologieën worden gestimuleerd.

2. RAADPLEGING VAN BELANGHEBBENDE PARTIJEN

2.1. Raadpleging van belanghebbende partijen

2.1.1. Wijze van raadpleging, belangrijkste geraadpleegde sectoren en algemeen profiel van de respondenten

De belangrijkste belanghebbenden zijn gericht en rechtstreeks geraadpleegd. Dat waren onder meer de olie-industrie, fabrikanten van fase II-PVR-apparatuur, NGO's op het gebied van milieu en vervoer, onafhankelijke benzinestationhouders en automobilistenorganisaties. Ook is het grote publiek geraadpleegd via internet.

2.1.2. Samenvatting van de reacties en hoe daarmee rekening is gehouden

De reacties omvatten onderwerpen als de gezondheidsgevolgen van benzinedamp, de doelmatigheid van fase II-apparatuur, de voordelen van automatische bewakingsapparatuur en de kosteneffectiviteit van de verschillende opties voor fase II-PVR-apparatuur. Met deze antwoorden is rechtstreeks rekening gehouden bij de opstelling van de belangrijkste onderdelen van het aangehechte voorstel, met name wat betreft benzinestations onder woongebouwen, de ondergrens qua omvang voor de betrokken benzinestations en de automatische bewaking van de bedrijfsprestaties van de apparatuur.

Een samenvatting van de vragen en antwoorden is te vinden op: <http://ec.europa.eu/environment/air/transport/petrol.htm>

2.2. Bijenbrengen en benutten van deskundigheid

2.2.1. Betrokken wetenschaps- en kennisgebieden

Expertise van de olie-industrie en fabrikanten van fase II-PVR-apparatuur en van adviseurs die ramingen van de kosten en de baten hebben gemaakt van de opties voor het inzetten van die apparatuur.

2.2.2. Gebruikte methode

Statistische gegevens over aantallen benzinestations en de omvang daarvan, gekoppeld aan de kostenramingen van fase II-apparatuur, zijn gebruikt om de totale kosten voor de toepassing van fase II-PVR-apparatuur op de lange termijn te berekenen, alsmede de afname van de hoeveelheid benzinedamp. De schadekosten van de uitstoot van benzinedamp zijn in geld uitgedrukt met gebruikmaking van een

eenvoudige gemiddelde schadekostenfunctie die gebaseerd was op de effecten in verband met ozon in de onderste luchtlagen. De gevolgen van benzeen zijn niet gekwantificeerd.

2.2.3. *Belangrijkste geraadpleegde organisaties*

De Europese olie-industrieverenigingen, Europese fabrikanten van fase II-PVR-apparatuur, NGO's op het gebied van milieu en vervoer, onafhankelijke benzinestationhouders en automobilistenorganisaties.

2.2.4. *Samenvatting van de ontvangen en gebruikte adviezen*

Twee verschillende adviseurs is gevraagd de Commissie te adviseren over de kosten en de kosteneffectiviteit van verschillende fase II-PVR-opties. Deze informatie is in twee aparte verslagen, uit 2005 en 2008, samengevat. Het laatste verslag is ook gebaseerd op recente informatie over de invoering van fase II-PVR in de lidstaten.

2.2.5. *Manieren om de adviezen aan het publiek beschikbaar te stellen*

Beide verslagen zijn beschikbaar op de website van de Commissie: <http://ec.europa.eu/environment/air/transport/petrol.htm>

2.3. **Effectbeoordeling**

Bij de effectbeoordeling is gekeken naar de kosten en de baten van de volgende opties:

- (1) Niets doen.
- (2) De installatie van dampterugwinning aan boord van personenauto's en lichte commerciële voertuigen.
- (3) Fase II-PVR-apparatuur installeren in
 - (a) alle nieuwe en uitgebreid gerenoveerde benzinestations met een debiet van meer dan 500 m³ benzine per jaar;
 - (b) alle nieuwe en uitgebreid gerenoveerde benzinestations met een debiet van 500 m³ benzine per jaar en grotere bestaande stations (d.w.z. met een debiet van meer dan 3000 m³ per jaar);
 - (c) optie b) en benzinestations in of onder woongebouwen;
 - (d) optie c) met automatische bewaking van alle fase II-apparatuur waardoor de verkoop van benzine aan banden wordt gelegd als de apparatuur niet correct werkt.

De gedetailleerde evaluatie van deze opties maakt deel uit van de effectrapportage die bij dit voorstel is gevoegd. Deze evaluatie is beschikbaar op de volgende website: <http://ec.europa.eu/environment/air/transport/petrol.htm>

3. JURIDISCHE ELEMENTEN VAN HET VOORSTEL

3.1. Samenvatting van de voorgestelde maatregelen

Het voorstel verplicht tot het installeren van fase II-PVR-apparatuur (i) bij nieuwe en gerenoveerde stations met een debiet van meer dan 500 m³ benzine per jaar, (ii) bij bestaande stations met een debiet van meer dan 3000 m³ tegen 2020, en (iii) bij alle nieuwe of uitgebreid gerenoveerde stations onder woongebouwen, ongeacht het debiet; (iv) het installeren van automatische bewakingsapparatuur van fase II-PVR-apparatuur is niet verplicht, maar indien deze apparatuur wel wordt geïnstalleerd, mag de periode tussen inspecties langer zijn.

Het is duidelijk dat de verplichting voor grotere stations om vóór 2020 fase-II-PVR-apparatuur te installeren extra kosten met zich meebrengt, maar ook tot aanzienlijk meer emissiereductie leidt, hoewel de kosteneffectiviteit iets slechter is. De kosten vallen voor beide opties echter betrekkelijk mee en bedragen zo'n 20 tot 30 miljoen euro per jaar in 2020.

Hoewel het niet mogelijk is de kosten in verband met het installeren van fase II-PVR bij alle stations onder woongebouwen rechtstreeks te berekenen, toont het rekenvoorbeeld aan dat de kosten van een geplande installatie achteraf in een klein benzinestation vergelijkbaar is met het gemiddelde voor de andere overwogen opties. De kosten van een niet-geplande installatie achteraf zijn aanzienlijk hoger en maken het opleggen van een tijdslimiet ongerechtvaardigd. Verwacht wordt echter dat twee derde van dergelijke stations tien jaar na de goedkeuring van een nieuwe richtlijn inzake fase II-PVR een geplande renovatie zullen hebben ondergaan. Door het voorstel zullen ook zoveel mogelijk benzinestations onder woongebouwen reeds fase I-PVR moeten installeren, ongeacht hun omvang.

Hoewel automatische bewakingsapparatuur in de praktijk zeker de bedoelde voordelen zal opleveren, zijn de kosten van dergelijke systemen niet duidelijk en is niet zeker of daarvoor geen eenvoudiger en goedkopere functionele systemen bestaan. Deze conclusie wordt geschraagd door de bevindingen van het ENTEC-rapport waaruit naar voren komt dat de kosteneffectiviteit met 50% afneemt indien automatische bewaking verplicht wordt gesteld⁴. Er hoeven dan echter minder vaak periodieke inspecties te worden gehouden, hetgeen een kostenbesparing zou betekenen voor degenen die automatische bewakingsapparatuur installeren.

3.2. Rechtsgrondslag

Artikel 175 van het Verdrag is de passende rechtsgrondslag, aangezien dit voorstel duidelijk milieugericht is.

3.3. Subsidiariteitsbeginsel

Het subsidiariteitsbeginsel is van toepassing voor zover het voorstel geen gebieden bestrijkt die onder de exclusieve bevoegdheid van de Gemeenschap vallen. De doelstellingen van het voorstel kunnen om de volgende reden(en) niet voldoende door de lidstaten alleen worden verwezenlijkt.

⁴ Tabel 6.24, blz. 55 van het ENTEC-verslag dat voor de Commissie is geschreven (mei 2005).

- Ozon in de onderste luchtlagen is een grensoverschrijdende luchtverontreinigende stof die ter plekke in de atmosfeer wordt gevormd uit de uitgestoten precursoren, te weten vluchtige organische stoffen (bv. benzinedamp) en stikstofoxiden. De uitstoot van benzinedamp in het ene land kan leiden tot problemen met de luchtkwaliteit in de buurlanden. Daarom moeten alle lidstaten samenhangende maatregelen nemen om het probleem van ozon in de onderste luchtlagen aan te pakken.
- De richtlijn die de kwaliteit van in de EU verkochte benzine en diesel regelt, heeft artikel 95 van het Verdrag als rechtsgrondslag en wordt overal in de EU uniform toegepast. De Commissie heeft voorgesteld de eisen ten aanzien van de dampspanning van benzine te versoepelen om het gebruik van ethanol te bevorderen. Dit zou echter zelfs in die landen waar fase II-PVR-apparatuur reeds wordt toegepast, tot meer uitstoot van vluchtige organische stoffen kunnen leiden. Daarom zijn maatregelen van de Gemeenschap nodig om deze mogelijke toename van de uitstoot van vluchtige organische stoffen aan te pakken.

3.4. Evenredigheidsbeginsel

Het voorstel gaat niet verder dan wat nodig is om de doelstelling "vermindering van de uitstoot van benzinedamp door tanken" te bereiken. Gespecificeerd zijn alleen de minimale technische parameters, maar de precieze keuze voor technologieën en middelen wordt aan de lidstaten overgelaten.

3.5. Keuze van instrumenten

Een voorstel voor een richtlijn ligt het meest voor de hand. Er zijn verschillende technologieën voorhanden waarmee fase-II-PVR in de praktijk kan worden uitgevoerd. Bovendien beschikt een aanzienlijk aantal lidstaten reeds over nationale wetgeving op het gebied van fase-II-PVR. De door die lidstaten gekozen aanpak hoeft niet te worden veranderd, hoewel de cijfers voor een of meer technische parameters wellicht moeten worden herzien. Als zodanig biedt een richtlijn de lidstaten een maximale beslissingsbevoegdheid over de beste manier om het voorstel uit te voeren, waarbij de lidstaten ook de mogelijkheid krijgen stringentere regels op te leggen, wanneer dit nodig is in verband met luchtkwaliteitsproblemen.

4. GEVOLGEN VOOR DE BEGROTING

Het voorstel heeft geen gevolgen voor de begroting van de Gemeenschap.

Voorstel voor een

RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

inzake fase II-benzinedampt terugwinning tijdens het bijtanken van personenauto's in benzinstations

HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en met name op artikel 175,

Gezien het voorstel van de Commissie⁵,

Gezien het advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité⁶,

Gezien het advies van het Comité van de Regio's⁷,

Handelend volgens de procedure van artikel 251 van het Verdrag⁸,

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) Bij Besluit nr. 1600/2002/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 juli 2002 tot vaststelling van het Zesde Milieuactieprogramma van de Europese Gemeenschap⁹ is vastgesteld dat de luchtverontreiniging moet worden teruggebracht tot niveaus die de schadelijke effecten voor de volksgezondheid en het milieu tot een minimum beperken.
- (2) Bij Richtlijn 2008/50/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 mei 2008 betreffende de luchtkwaliteit en schonere lucht voor Europa¹⁰ zijn luchtkwaliteitsdoelstellingen voor ozon in de onderste luchtlagen en benzeen vastgesteld, en bij Richtlijn 2001/81/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2001¹¹ zijn nationale emissieplafonds vastgesteld voor vluchtige organische stoffen die bijdragen tot de vorming van ozon in de onderste luchtlagen. De uitstoot van vluchtige organische stoffen, waaronder benzinedamp, in de ene lidstaat draagt bij tot problemen met de luchtkwaliteit in andere lidstaten.

⁵ PB C [...] van [...], blz. [...].

⁶ PB C [...] van [...], blz. [...].

⁷ PB C [...] van [...], blz. [...].

⁸ PB C [...] van [...], blz. [...].

⁹ PB L 242 van 10.9.2002, blz. 1.

¹⁰ PB L 152 van 11.6.2008, blz. 1.

¹¹ PB L 309 van 27.11.2001, blz. 22.

- (3) Richtlijn 94/63/EG van het Europees Parlement en de Raad van 20 december 1994 betreffende de beheersing van de uitstoot van vluchtige organische stoffen (VOS) als gevolg van de opslag van benzine en de distributie van benzine vanaf terminals naar benzinestations¹² (fase I-benzinedampterugwinning) is gericht op de terugwinning van benzinedamp die wordt uitgestoten tijdens de opslag van benzine en tijdens de distributie van benzine tussen terminals en benzinestations.
- (4) Ook wordt tijdens het bijtanken van personenauto's bij benzinestations benzinedamp uitgestoten die teruggewonnen moet worden op een manier die strookt met het bepaalde in Richtlijn 94/63/EG.
- (5) Bestaande benzinestations moeten de bestaande infrastructuur waarschijnlijk aanpassen en om de kosten te drukken is het beter dat zij dampterugwinningsapparatuur installeren wanneer zij uitgebreid worden gerenoveerd, maar grotere bestaande stations zijn beter in staat zich aan te passen en moeten de benzinedampterugwinning eerder installeren omdat zij ook een grotere uitstoot hebben. Nieuwe benzinestations kunnen de dampterugwinningsapparatuur in de ontwerp- en bouwfase van het benzinestation integreren en kunnen deze apparatuur derhalve onmiddellijk installeren.
- (6) Met het oog op een groot milieuvoordeel en om de handel in benzinedampterugwinningsapparatuur te vergemakkelijken moet een uniform minimumniveau van benzinedampterugwinning worden vastgesteld.
- (7) Alle geïnstalleerde fase II-benzinedampterugwinningsapparatuur moet periodiek worden geïnspecteerd om te garanderen dat de benzinedampterugwinningsapparatuur tot een reële vermindering van de uitstoot leidt.
- (8) De lidstaten moeten regels vaststellen inzake de sancties die van toepassing zijn op overtredingen van deze richtlijn, en erop toezien dat deze worden toegepast. De sancties moeten doeltreffend, evenredig en afschrikkend zijn.
- (9) Gelet op het grensoverschrijdende karakter van luchtverontreiniging kunnen de doelstellingen van de te nemen maatregelen op het gebied van de vermindering van de uitstoot van benzinedamp in de atmosfeer niet in voldoende mate op het niveau van de lidstaten worden bereikt, maar beter op dat van de Gemeenschap. De Gemeenschap kan dan ook, overeenkomstig het in artikel 5 van het Verdrag neergelegde subsidiariteitsbeginsel, maatregelen nemen. Overeenkomstig het in hetzelfde artikel vervatte evenredigheidsbeginsel gaat deze richtlijn niet verder dan nodig is om deze doelstellingen te bereiken,

HEBBEN DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

Artikel 1

Onderwerp

¹² PB L 365 van 31.12.1994, blz. 24.

In deze richtlijn worden maatregelen vastgesteld die erop gericht zijn de tijdens het bijtanken van motorvoertuigen in benzinstations in de atmosfeer uitgestoten hoeveelheid benzinedamp te verminderen.

Artikel 2

Definities

In deze richtlijn wordt verstaan onder:

1. "benzine": benzine als omschreven in artikel 2, punt 1, van Richtlijn 98/70/EG van het Europees Parlement en de Raad¹³;
2. "benzinedamp": alle gasvormige, uit benzine vervluchtigende verbindingen;
3. "benzinstation": benzinstation zoals gedefinieerd in artikel 2, onder f), van Richtlijn 94/63/EG;
4. "bestaand benzinstation": een benzinstation dat is gebouwd of waarvoor een afzonderlijke bouw- of exploitatievergunning is afgegeven vóór de in artikel 7, lid 1, tweede alinea, genoemde datum;
5. "nieuw benzinstation": een benzinstation dat is gebouwd of waarvoor een afzonderlijke bouw- of exploitatievergunning is afgegeven na de in artikel 7, lid 1, tweede alinea, genoemde datum;
6. "fase II-benzinedampterugwinningssysteem": apparatuur die bedoeld is om benzinedamp die uit de brandstoftank van een motorvoertuig ontsnapt tijdens het tanken in een benzinstation, terug te winnen en waarmee die benzinedamp naar een ondergrondse opslagtank bij het benzinstation wordt gevoerd of terug naar de benzinepomp om te worden verkocht;
7. "koolwaterstofafvangrendement": de hoeveelheid benzinedamp die door het fase II-benzinedampterugwinningssysteem is afgevangen, vergeleken met de hoeveelheid benzinedamp die in de atmosfeer zou zijn uitgestoten zonder een dergelijk systeem, uitgedrukt als percentage;
8. "damp/benzineverhouding": de verhouding tussen het volume bij atmosferische druk van benzinedamp die door een fase II-benzinedampterugwinningssysteem loopt en het volume van de geleverde benzine;
9. "debiet": de totale jaarlijkse hoeveelheid benzine die uit mobiele tanks aan een benzinstation wordt geleverd.

Artikel 3

Benzinstations

¹³ PB L 350 van 28.12.1998, blz. 58.

1. De lidstaten zorgen ervoor dat alle nieuwe benzinstations worden voorzien van een fase II-benzinedampterugwinningssysteem wanneer het feitelijke of het voorziene debiet daarvan meer dan 500 m³ per jaar bedraagt. Alle nieuwe benzinstations onder permanente woon- of werkruimten worden voorzien van een fase II-benzinedampterugwinningssysteem, ongeacht het feitelijke of voorziene debiet ervan.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat alle bestaande benzinstations met een debiet van meer dan 500 m³ per jaar die uitgebreid worden gerenoveerd, bij die renovatie worden voorzien van een fase II-benzinedampterugwinningssysteem.
3. De lidstaten zorgen ervoor dat bestaande benzinstations met een debiet van meer dan 3000 m³ per jaar uiterlijk op 31 december 2020 zijn voorzien van een fase II-benzinedampterugwinningssysteem.

Artikel 4

Toegestaan minimumniveau van benzinedampterugwinning

1. De lidstaten zorgen ervoor dat het koolwaterstofafvangrendement van fase II-benzinedampterugwinningssystemen ten minste 85% bedraagt.
2. Voor fase II-benzinedampterugwinningssystemen waarbij de teruggewonnen benzinedamp naar een ondergrondse opslagtank bij het benzinstation wordt teruggevoerd, bedraagt de damp/benzineverhouding ten minste 0,95 en niet meer dan 1,05.

Artikel 5

Periodieke inspecties en naleving

1. De lidstaten zorgen ervoor dat het koolwaterstofafvangrendement ten minste eenmaal per jaar wordt getest.
2. Wanneer een automatisch bewakingssysteem is geïnstalleerd, zorgen de lidstaten ervoor dat het koolwaterstofafvangrendement ten minste eens in de drie jaar wordt getest. Het automatische bewakingssysteem moet storingen van het juiste functioneren van het fase II-benzinedampterugwinningssysteem en van het automatische bewakingssysteem zelf automatisch kunnen opsporen, deze fouten aan de benzinstationhouder melden en de benzinetoevoer naar de defecte pomp automatisch stoppen als de storing niet binnen 7 dagen is verholpen.

Artikel 6

Sancties

De lidstaten stellen de regels vast inzake de sancties die van toepassing zijn op inbreuken op de krachtens deze richtlijn vastgestelde nationale bepalingen en treffen alle nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat zij worden toegepast. De sancties moeten doeltreffend,

evenredig en afschrikkend zijn. De lidstaten stellen de Commissie uiterlijk op de in artikel 7, lid 1, eerste alinea, vastgestelde datum van deze bepalingen in kennis en delen haar alle latere wijzigingen daarvan onverwijld mee.

Artikel 7

Omzetting

1. De lidstaten dienen uiterlijk op [30 juni 2012] de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen vast te stellen en bekend te maken om aan deze richtlijn te voldoen. Zij delen de tekst van die bepalingen, alsmede een concordantietabel ter weergave van het verband tussen die bepalingen en deze richtlijn, onverwijld aan de Commissie mede.

De lidstaten passen deze bepalingen toe met ingang van [1 juli 2012].

Wanneer de lidstaten deze bepalingen aannemen, wordt in die bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking daarvan naar de onderhavige richtlijn verwezen. De regels voor die verwijzing worden vastgesteld door de lidstaten.

2. De lidstaten delen de Commissie de tekst van de belangrijkste bepalingen van intern recht mee die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.

Artikel 8

Inwerkingtreding

Deze richtlijn treedt in werking op de dag van haar bekendmaking in het *Publicatieblad van de Europese Unie*.

Artikel 9

Deze richtlijn is gericht tot de lidstaten.

Gedaan te Brussel, [...].

Voor het Europees Parlement
De voorzitter
[...]

Voor de Raad
De voorzitter
[...]